

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาม้านสลักคอก หมู่ 4
ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ชื่อและนามสกุล นางสาวธิดา กุสะรัมย์

แขนงวิชา ไทยคดีศึกษา

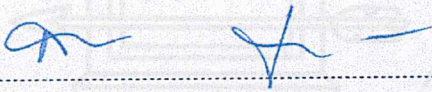
สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

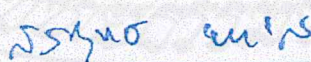
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สูดจิต เจนนพกาญจน์
2. อาจารย์ ดร. สราวุธ ขะทะกร

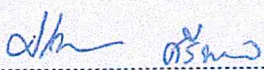
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ นาวาโท ดร. อนุชา ม่วงใหญ่)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สูดจิต เจนนพกาญจน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สราวุธ ขะทะกร)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษามันสำกกรอก หมู่ 4 ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอกะลา
จังหวัดตราด

ผู้วิจัย นางสาวศิริดา กุศลรัมย์ **รหัสนักศึกษา** 2541000390 **ปริญญา** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิตต์ เจริญพลาญจน์ (2) อาจารย์ ดร. สราวุธ ยะหะกร **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพลักษณะและการจัดการของทรัพยากรชายฝั่งบ้านสลักคอก หมู่ 4 ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอกะลา จังหวัดตราด (2) ปัญหา ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรชายฝั่งบ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอกะลา จังหวัดตราด (3) แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งบ้านสลักคอกได้อย่างยั่งยืน

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้รู้(ผู้เฒ่า,ผู้แก่)จำนวน 5 คนชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านจำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ผู้แทนกรมประมง จำนวน 1 คน ชาวประมงในชุมชนจำนวน 14 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน วิธีการดำเนินการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลวิจัยพบว่า (1) สภาพ ลักษณะและการจัดการของทรัพยากรชายฝั่งสภาพในอดีตที่ผ่านมาทรัพยากรสัตว์น้ำค่อนข้างสมบูรณ์ส่วนป่าชายเลนมีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ การจัดการในอดีตมีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มปัจจุบันพันธุ์ไม้มีการเติบโตอย่างเต็มที่และจำนวนปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะปลากะตักและการจัดการในปัจจุบันใช้ความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนดูแลรักษาป่าชายเลน การตั้งชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอกเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน ส่วนลักษณะของทรัพยากรชายฝั่งในอดีต รอบนอกที่น้ำท่วมถึงเป็นป่าชายเลนดั้งเดิมโดยที่ไม่ได้มีการบุกรุกหรือทำลาย ปัจจุบันเป็นป่าชายเลนที่ผสมผสานกันระหว่างพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและในส่วนของป่าชายเลนที่เกิดขึ้นจากการปลูกซ่อมแซมในส่วนที่เสื่อมโทรมแบ่งตามสภาพพื้นที่และอิทธิพลที่ได้รับจากน้ำขึ้นน้ำลงได้เป็น 3 เขต คือ 1.เขตน้ำขึ้นน้ำลง 2.เขตน้ำขึ้นถึงบางเวลา 3.เขตที่ค่อนข้างป่าชายเลน (2) ปัญหา ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรชายฝั่งพบว่ามีปัญหาขยะและน้ำเสีย โดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุมาจากภาครัฐได้ประกาศนโยบายการพัฒนาให้เกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดการลงทุนก่อสร้างบริการต่างๆและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเพิ่มขึ้นโดยมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะโดยการจัดตั้งธนาคารขยะให้ชาวบ้านได้รับความรู้ในการจัดการขยะ และมีการใช้จุลินทรีย์บดแก้ปัญหาน้ำเสีย ส่วนปัญหาระบบนิเวศปัจจัยที่เป็นสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แนวทางการแก้ไขโดยมีระบบการจัดการที่มีคุณภาพมากขึ้น และปัญหาการตัดไม้ป่าชายเลน ปัจจัยที่เป็นสาเหตุมาจากชาวบ้านได้นำไม้ไปเผาเป็นถ่านขาย แนวทางการแก้ไขให้มีการรณรงค์ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและส่งเสริมการปลูกป่าสำหรับปัญหาการบุกรุกพื้นที่โดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แนวทางการแก้ไขโดยใช้เครื่องมือจับพิศกำหนดแนวป่าที่ชัดเจน การป้องกันการบุกรุกและปลูกป่าเพื่อเป็นกันชนและการตั้งชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน(3) แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนพบว่าแนวทางการอนุรักษ์จะเน้นการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของทรัพยากรชายฝั่งและร่วมมือกันจัดการป่าชายเลนและมีการปิดอ่าวในช่วงฤดูสัตว์น้ำวางไข่ ส่วนแนวทางการพัฒนาจะมุ่งเน้นพัฒนาคนและการตั้งชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอกเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน

คำสำคัญ การจัดการ ทรัพยากรชายฝั่ง การจัดการอย่างยั่งยืน

Thesis title: Sustainable Management of Coastal Resources: A Case Study of Salakkork Village, Moo 4, Koh Chang Tai Sub-District, Koh Chang District, Trad Province
Researcher: Miss Tirada Kusaram; **ID:** 2541000390; **Degree:** Master of Arts (Thai Studies);
Thesis advisors: (1) Dr. Sudjit Janenoppakanjana, Assistant Professor;
 (2) Dr. Sarayut Yahakorn; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the conditions and status of coastal resources management in Salakkork Village, Moo 4, Koh Chang Tai Sub-District, Koh Chang District, Trad Province; (2) to study coastal resource management problems in the study area, the causes of those problems, and ways to solve them; and (3) to form recommendations for the sustainable development and conservation of coastal resources in the study area.

This was a qualitative research. The 30 key informants consisted of 5 knowledgeable elders, 5 local tour club members, 1 Fisheries Department official, 14 local fishermen, 4 community leaders, and 1 Tambol Administrative Organization official. Data were collected by documentary research, in-depth interviews, and observation. Data were analyzed by descriptive analysis.

The results showed that (1) In the past, the condition of the aquatic animal populations in the area was rather good, and the mangroves grew inconsistently. In the past, the people managed the resources by planting additional mangroves. At present, the plants are fully grown and the populations of aquatic animals are increasing, especially marine catfish. The present management of coastal resources is based on local knowledge and a local tourism club has been set up. In the past, the area that floodwaters reach was all original, undisturbed mangrove forest. Now, it is a mix of natural mangroves and plants that were planted in reforestation efforts. Based on geophysical characteristics and tidal influence, there are 3 types of land: 1. tidal areas; 2. areas that are under water sometimes; and 3. higher ground within the mangrove forest. (2) The major problems with coastal resources management were, firstly, rubbish and waste water, caused mainly by the government announcement allowing tourism development on Koh Chang, which led to construction of tourism facilities and services. The way of solving the problem is to set up a "trash bank" and to teach the local people about waste management, including the use of beneficial microorganisms to treat waste water. The major ecological problem was caused by changes in aquaculture. The approach to solving it is to introduce higher quality aquaculture management systems. As for the problem of mangrove destruction, the cause was people cutting wood to make charcoal. The solution is to campaign to persuade people to stop cutting mangrove trees and to encourage replanting. Lastly, the problem of encroachment on mangroves was caused by tourism and aquaculture development. The proposed solutions are to employ GPS to keep track of the forest area borders, to plant trees as buffer zones, and to enlist the local tourism club to manage the coastal resources. (3) Recommendations for the conservation of coastal resources emphasized raising awareness among younger generations about the importance of conservation, working together to manage the resources, and enforcing a ban on fishing during the egg-laying season. Recommendations for sustainable development emphasized development of human resources and utilization of the local tourism club to manage the resources.

Keywords: Management, Coastal resources, Sustainable management

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดและทฤษฎี	12
แนวคิด	12
-แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง	12
-แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน	13
-แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการอย่างยั่งยืน	17
-แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	23
-แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	26
-แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	27
ทฤษฎี	29
ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์	29
-ทฤษฎีทัศนคติ	29
-ทฤษฎีการเปลี่ยนทัศนคติ	30
-กฎนิเวศวิทยา	32
ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	32
-ทฤษฎีสถิติภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
-ทฤษฎีพัฒนาสังคมของ ดร.เอนสมิงเงอร์	33
ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	35
-ทฤษฎีเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน	35
-ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม	36
ทฤษฎีเกี่ยวกับการความทันสมัย	36
ทรัพยากรชายฝั่ง การอนุรักษ์ การพัฒนา การมีส่วนร่วม	38
ทรัพยากรชายฝั่ง	38
การอนุรักษ์	42
การพัฒนา	48
การมีส่วนร่วม	55
นโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง	62
ชุมชนบ้านสลักคอก	67
การจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนบ้านสลักคอก	73
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	76
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	80
การวิจัยเชิงคุณภาพ	80
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	81
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	82
การเก็บรวบรวมข้อมูล	83
การวิเคราะห์ข้อมูล	84
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	86
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล	91
ตอนที่ 3 ข้อเสนอที่ได้จากการค้นพบ	121
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	125
สรุปการวิจัย	125
อภิปรายผล	130

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อเสนอแนะ	170
บรรณานุกรม	172
ภาคผนวก	176
ก. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ	177
ข. แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสำรวจ	180
ค. ภาพประกอบการทำวิจัย	193
ประวัติผู้วิจัย	197

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 รูปแบบการอนุรักษ์	42
ภาพที่ 2.2 ชุมชนบ้านสลักคอก	69
ภาพที่ 2.3 สภาพป่าชายเลนบ้านสลักคอก	71
ภาพที่ 2.4 นาทุ่ง	74
ภาพที่ 2.5 ชมรมน้ำเขียวพื้นบ้านสลักคอก	75
ภาพที่ 2.6 โครงสร้างชมรมน้ำเขียวพื้นบ้านสลักคอก	76
ภาพที่ 2.7 รูปแบบการอนุรักษ์	151
ภาพที่ 2.8 โครงสร้างชมรมน้ำเขียวพื้นบ้านสลักคอก	165

